

20.10.2009

PPO-2007-R-5-531

PVO-Vesivoima Oy
Virkkulantie 207
91101 Ii

Viite

Kollaja-hankkeen YVA-menettely ja Natura-arviointi

Asia

lausunto Kollaja-hankkeen Natura-arvioinnista / Pudasjärven Natura-alue

1. Johdanto

PVO-Vesivoima Oy:n käynnistämän Kollaja-hankkeen ympäristövaikutusten arviointimenettely alkoi tammikuussa 2008 yhtiön toimitettua ympäristövaikutusten arviointiohjelman Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukselle. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn yhteydessä on laadittu arviointi Kollaja-hankkeen vaikutuksista Pudasjärven Natura-alueen luonnonarvoihin. Se on toimitettu ympäristökeskukselle samanaikaisesti ympäristövaikutusten arviointiselostuksen kanssa toukokuussa 2009. Natura-arvioinnin on laatinut Ramboll Finland Oy.

Kollaja-hankkeella tarkoitetaan vuonna 2008 tehdyn suunnitelman mukaista hanketta, joka käsittää Pudasjärven kaupungissa sijaitsevan Kollajan tekojärven sekä siihen liittyvien rakenteiden, kanavien, patojen, voimalaitoksen ja voimalinjan rakentamisen Iijoen vesistöalueelle. Tekojärven avulla varastoitaisiin tulvavesiä ja säännösteltäisiin Iijoen alajuoksun virtaamaa. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä oli esillä kolme päävaihtoehtoa, joista yksi (VE 1) sisältää tekojärven ja voimalan sekä aiheuttaa säännöstelytarvetta yläpuolisessa vesistössä, myös Pudasjärven alueella. Natura-arviointi koskee siis vain tämän hankevaihtoehdon mukaisia vaikutuksia.

2. Tiedot EU:n Natura 2000 –verkostoon kuuluvasta alueesta

Pudasjärven Natura-alue (FI1103819) on 548 hehtaarin laajuinen sisämaan jokisuistoluontoa sisältävä kokonaisuus. Se on hyväksytty EU:n Natura 2000 –verkostoon luontodirektiivin mukaisena yhteisön tärkeänä pitämänä alueena (SCI) ja ilmoitettu komissiolle lintudirektiivin mukaisena erityisenä suojelualueena (SPA).

Natura-tietokannassa alueen suojeluperusteeksi on ilmoitettu seuraavat luontodirektiivin liitteessä 1 mainitut luontotyytit: tulvaniityt (4650), vaihettumissuot ja rantasuot (7140), puustoiset suot (91D0) ja tulvametsät (91E0). Näistä puustoiset suot ja tulvametsät ovat luontodirektiivin mukaisia priorisoituja luontotyyppiejä. Luontodirektiivin liitteen II lajeja suojeluperusteisiin ei kuulu. Lintudirektiivin liitteen I lajeista Pudasjärven Natura-alueella esiintyvät kaakkuri, kalatiira, kapustarinta, kuikka, lapintiira, laulujoutsen, liro, mustakurkku-uikku, sinirinta, suokukko, uivelo ja vesipääsky. Säännöllisesti esiintyvistä muuttolinnuista alueen suojeluperusteiksi on ilmoitettu härkälintu, jouhisorsa, mustaviklo, naurulokki ja nuolihaukka.

Pudasjärven Natura-alueen suojelu on jo kokonaan toteutettu. Valtaosalle aluetta on ympäristökeskuksen päätöksellä perustettu luonnonsuojelulain mukaisia yksityismaiden suojelualueita (LsL 24 § 1 mom.), joita alueella on 31 kpl (411 ha). Loppuosa alueesta (133 ha) on hankittu valtiolle vapaaehtoisin kaupoin luonnonsuojelulain mukaisen suojelualueen (LsL 17 §) perustamista varten. Valtion maita koskevilta osin alue on Metsähallituksen hallinnassa.

3. Hankkeen vaikutusalueen suhde Natura-alueeseen

Kollaja-hankkeeseen liittyviä rakenteita ei ole suunniteltu rakennettavaksi Pudasjärven Natura-alueelle. Hankkeeseen liittyvän säännöstelyn vaikutukset sinne kuitenkin ulottuisivat. Suunnitelman yhdeksi lähtökohdaksi ilmoitetaan ympäristövaikutusten arviointiselostuksessa ja Natura-arvioinnissa, että Pudasjärven säännöstely ja tekojärven rakenteet toteutetaan niin, että merkittäviä haittoja Natura-alueille ei muodostu. Pudasjärven säätöpato rakennettaisiin Livonhaaran kohdalle lijoen länsipuolelle.

Pudasjärven säännöstely olisi suunnitelman mukaan tarkoitus toteuttaa siten, että alueen Natura-luontotyytit säilyisivät nykyisenkaltaisina. Säännöstelyä ohjaisi Pudasjärven luontainen tulvady-namiikka, missä suurten vedenkorkeusvaihteluiden ohella voidaan havaita tiettyjä pitkällä aikavälillä toistuvia säännönmukaisuuksia.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus YVA-lain tarkoittamana yhteysviranomaisena edellytti Kollaja-hankkeen ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta antamassaan lausunnossaan, että hankkeen vaikutuksia arvioidaan kahden päävaihtoehdon sekä ns. nollavaihtoehdon pohjalta niin, että arvioidaan Pudasjärven säännöstelyrajojen vaikutuksia neljän eri kesävedenkorkeuden ja kahden talvivedenkorkeuden tilanteessa. Natura-arvioinnissa onkin tarkasteltu näiden vaihtoehtojen vaikutuksia.

Nykytilassa Pudasjärven kesävedenkorkeus on vaihdellut vuodesta riippuen välillä +106,25 - +110,90 N43-tasossa. Vastaavasti talvivedenkorkeuden vaihteluväli on vuodesta riippuen ollut +106,6 - +109,0.

Tutkitut säännöstelyvaihtoehdot ovat alimmalta kesävedenkorkeudeltaan seuraavat: 1a) +108,2, 1b) 107,6, 1c) 107,0 ja 1d) 106,4. Talvivedenkorkeusvaihtoehtoja oli kaksi: 107,6 ja 108,2.

4. Arvioinnin toteamat vaikutukset Natura-luonnonarvoihin

4.1. Vaikutukset luontodirektiivin luontotyyppeihin

Arvioinnissa todetaan ensinnäkin *talvivedenkorkeusvaihtoehtojen* vaikutuksista, että Pudasjärven Natura-luontotyypeistä lehdot ja tulvametsät sijaitsevat selvästi tason +108,2 yläpuolella ja myös puustoiset suot sijaitsevat korkeammalla kuin mihin tulva-ajan ulkopuoliset vedenkorkeudet ulottuvat. Pudasjärvi jäätyy lähes joka vuosi vaihettumissoiden ja rantasoiden sekä tulvaniittyjen tasolle ja keskivedenkorkeus 15.10.- 15.11. välisenä aikana on 50 vuoden aineistossa ollut +107,4. Vaihtoehdossa +108,2 tulvaniityt jäävät lähes kokonaan jään alle ja vaihtoehdossa 107,6 jääpeite ulottuu suunnilleen niittyjen puoliväliin. Koska Pudasjärvellä jäät sulavat paikoilleen eikä alueella synny eroosiota aiheuttavia jääpatoja, voidaan edellä esitetyistä vaihtoehdoista todeta, etteivät ne merkittävällä tavalla poikkea toisistaan.

Kesävedenkorkeusvaihtoehdoista 1 a):n (+108,2) vaikutuksista todetaan, että Pudasjärven tulvaniityt sijaitsevat pääasiassa tasolla +107,2 - +108,2. Mikäli kesävedenkorkeus on pysyvästi tasolla +108,2, jäävät tulvaniityt veden alle. Myös vaihettumissuot ja rantasuot jäävät kasvukauden ajaksi seisovaan veteen, mikä todennäköisesti heikentäisi kasvua ja turpeenmuodostusta. Tällä vaihtoeh-

dolla on arvioinnin mukaan Natura-arvoihin haitallisia vaikutuksia. Muihin luontotyyppeihin vaihtoehdolla ei arvioida olevan vaikutusta.

Mikäli kesävedenkorkeus on pysyvästi vaihtoehdon 1b) (+107,6) tasolla, on vedenpinta keskellä tulvaniittyjen heinävyöhykettä ja tulvaniittyjen alimmat järvikorte- ja vesisaravyöhykkeet jäävät kokonaan veden alle. Tällä vaihtoehdolla on arvioinnin mukaan Natura-arvoihin haitallisia vaikutuksia. Muihin luontotyyppeihin vaihtoehdolla ei arvioida olevan vaikutusta.

Kesävedenkorkeusvaihtoehto 1 c) (+107,0) on tulvaniittyjen säilymisen kannalta liian alhainen, sillä se edistää merkittävästi tulvaniittyjen ylimpien vyöhykkeiden pensoittumista ja myös alemmilla vyöhykkeillä paremmin kuivuutta sietävät lajit yleistyvät. Muihin Natura-luontotyyppeihin vaihtoehdoilla ei arvioida olevan vaikutuksia.

Vaihtoehdosta 1 d) (+106,4) todetaan, että Pudasjärvellä keskimäärin 82 % kesän aikana kertyvästä lämpösummasta muodostuu kesä-, heinä- ja elokuussa. Kyseisenä ajanjaksona Pudasjärven vedenpinta ei ole laskenut tason +107,0 alapuolelle 11 vuotena lainkaan. Niinä vuosina, jolloin vedenpinta on laskenut tason +107,0 alapuolelle, on vedenpinnan taso ollut keskimäärin +106,81. tasolle +106,4 tai sen alapuolelle on Pudasjärven vedenpinta laskenut viimeisten 50 vuoden aikana ainoastaan kolme kertaa. Edellä esitettyyn perustuen arvioinnissa todetaan, että vaihtoehto +106,4 on tulvaniityille liian alhainen. Mikäli vedenpinta laskettaisiin ko. tasolle vuosittain, edistäisi se merkittävästi tulvaniittyjen ylimpien vyöhykkeiden pensoittumista ja myös alemmilla vyöhykkeillä paremmin kuivuutta sietävät lajit yleistyisivät. Muihin Natura-luontotyyppeihin vaihtoehdoilla ei arvioida olevan vaikutuksia.

Vaihtoehtojen vertailusta arvioinnissa katsotaan, että Pudasjärven Natura-luontotyypeistä vedenkorkeuden vaihtelusta täysin riippuvaisia ovat tulvametsät ja tulvaniityt. Tulva-ajan jälkeen vedenpinnankorkeuden vaihteluilla ei ole vaikutusta tulvametsiin, mutta tulvaniittyjen kasvillisuuden vyöhykkeisyys määräytyy vedenkorkeuden vaihtelujen mukaan. Pudasjärven vedenpinta olisi useimpina syksyinä tarkoitus nostaa talvikorkeuteen vasta kasvukauden päättymisen jälkeen. Tämän vuoksi talvivedenkorkeudet +107,6 ja +108,2 eivät arvioinnin mukaan merkittäväällä tavalla poikkea toisistaan. Tarkastelluista kesävedenkorkeuksista tulvaniityille vahingollisimpia ovat arvioinnin mukaan tasot +107,6 ja +108,2, jotka peittäisivät tulvaniityt kokonaan tai osittain alleen. Kesävedenkorkeus +106,4 edistää tulvaniittyjen pensoittumista sekä järven ja suiston umpeenkasvua. Tarkastelutaso +107,0 ei juurikaan eroa vaikutuksiltaan tasosta +107,2, joka Pudasjärven alueella tehtyjen maastotöiden yhteydessä on määritetty tulvaniittyjen alarajaksi.

4.2. *Vaikutukset lintudirektiivin lintulajeihin*

Arvioinnissa todetaan, että hankkeella ei ole vaikutusta lintudirektiivin liitteen I lajien mahdollisiin elää ja pesiä alueella. Laulujoutsenesta silti todetaan, että joutsenten ruokailumahdollisuuksien kannalta talvivedenkorkeuden tulee keväällä jäiden lähdön aikaan olla lähellä nykyisenkaltaista tasoa. Tämän vuoksi talvivedenkorkeuksista vaihtoehto +108,2 on liian korkea. Talvivedenkorkeusvaihtoehtoista +107,6 on lähempänä nykyistä talvivedenkorkeutta ja talvista keskivedentasoa.

Edelleen arvioinnissa tuodaan esille, että Pudasjärven nykyinen arvo lintuvetenä on vaatimaton ja myös maakunnallisesti aluetta voidaan pitää tavanomaisena. Pudasjärvellä on arvioinnin mukaan kuitenkin edelleen merkitystä muutonaikaisena levähdysalueena. Linnustollisen arvon heikkeneminen on arvioinnin mukaan todennäköisesti seurausta Pudasjärven rantaniittyjen voimakkaasta umpeenkasvusta.

5. Vaikutusten lieventämismahdollisuudet

Arvioinnin mukaan Natura-luontotyyppeihin ja lajeihin kohdistuvia vaikutuksia voidaan lieventää suunnittelemalla säännöstely tarpeellisilta osin luontaista tulvadynamiikkaa muistuttavaksi. Sen lisäksi, että tulva-aikana varmistetaan tulvasedimenttien kasaantuminen tulvaniityille ja tulvametsiin, tulee vedenpinnan laskea tulvaniittyjen alarajalle tasoon +107,2 kymmenen vuoden ajanjakson aikana 7-8 kertaa niin, että tälle vyöhykkeelle kertyy keskimäärin nykyistä vastaava lämpösumma. Tällä varmistetaan arvioinnin mukaan se, että tulvaniittykasvustot toipuvat sellaisista vuosista, jolloin Pudasjärven vedenpinta on tason +107,2 yläpuolella lähes koko kasvukauden ajan.

6. Ympäristökeskuksen käsitys arvioinnin asianmukaisuudesta

Ympäristökeskuksen käsityksen mukaan hankkeen kuvaus on riittävä. Olennaiset vaikutustyyppit on pääosin tunnistettu. Tietolähteitä on käytetty kohtuullisen laajasti. Pudasjärven tulvaniityistä vuonna 1955 laadittu tulvaniitty tutkimus on asianmukaisesti huomattu ja käytetty vertailussa alueen nykytilaan. Säännöstelymallin soveltaminen kuivan, märän ja keskimääräisen vuoden oloihin havainnollistaa arvioinnissa esitetyn säännöstelyn vaikutuksia.

Puutteena on kuitenkin todettava ensinnäkin, että tulvaniittyjä lukuun ottamatta muiden alueen luontotyyppien käsittely on jäänyt suppeaksi, ja tulvaniityt on irrotettu tarkastelussa tarpeettoman erilliseksi osaksi Pudasjärven tulvaekosysteemikonaisuudesta. Toisaalta myös tulvaniittyjen alueellista esiintymistä ja vaihtelua Pudasjärven alueen ulkopuolella on taustoitettu puutteellisesti. Lisäksi herää epäily, onko vuoden 2008 vedenkorkeustietoja asianmukaista käyttää tulvaniitytpäätelmien pohjana, koska kyseessä oli sateinen kesä. Johtopäätöksistä puolestaan välittyy kapea-alainen näkökulma, ja annetut reunaehdot näyttävät liikaakin kangistaneen päätelmien tekoa. Tulvadynamiikan ja sedimentaation yhteyksiä ja vaikutuksia luontotyyppeihin ei ole riittävästi oivallettu. Lähdeviittausten niukkuus paikoin häiritsee, koska ei aina erota, mikä perustuu lähdetietoon ja mikä on omaa tulkintaa.

Puutteista huolimatta arvioinnin perusteella on koottavissa riittävä kuva hankkeen luonteesta, ja arvioinnista rakentuu käyttökelpoinen pohja vaikutusten pohdintaan. Siksi ympäristökeskus ei näe arvioinnin puutteiden korjaamista tai muuta täydentämistä tässä yhteydessä tarpeellisenä.

7. Ympäristökeskuksen arvio vaikutuksista ja niiden merkittävyyydestä

Tulvadynamiikka ja sen vaikutukset

Arvioinnin pohjana oleva säännöstelyratkaisulla on pyritty jäljittelemään Pudasjärven tulvadynamiikkaa. Pyrkimys on hyvä, mutta säännöstelyratkaisu sisältää useita tekijöitä, jotka muuttaisivat selvästi Pudasjärven olosuhteita ja aikaansaisivat tulvaekosysteemin muuttumisen. Tulvarytmi säännöllistyisi ja vedenkorkeuden vaihteluväli supistuisi. Korkeimmat kevättulvahuiput jäisivät pois ja kuivina kesinä myös alimmat kesävesitasot. Näinä vuosina vesi nousisi korkeuteen +108,2 syksyllä nykyistä aiemmin. Keskimääräisiin toteutuneisiin vedenkorkeuksiin verrattuna kevättulva siirtyisi kaksi viikkoa nykyistä myöhemmäksi. Talviaikana vedenpinta olisi korkeammalla kuin luontaisesti keskimäärin. Nämä muutokset yhdessä muuttaisivat tulvadynamiikasta riippuvien luontotyyppien oloja selvästi, vaikka kaikki niistä eivät yksinään aiheuttaisikaan merkittäviä muutoksia.

Voimakkaimmat muutokset kohdistuisivat tulvavyöhykkeen ylimpiin tulvametsäosiin mutta toisaalta myös alimpiin vyöhykkeisiin. Tässä mielessä tarkastelu ja johtopäätösten teko on kapea-alaista, koska tulvametsien tarkastelu on jätetty hyvin vähälle. Pitkällä aikavälillä merkittävin esitetynkaltaisen säännöstelyn aiheuttama vaikutus luontotyypeille olisi sedimentaatio- ja eroosio-olojen muu-

tos sekä siitä seuraava alueen geomorfologisen kokonaisuuden muuttuminen, mistä olisi vääjäämättömiä seurauksia alueen luontotyypeille.

Vedenkorkeuden vaihteluvälin supistuminen johtaisi tulvaniittyjen pienpiirteisen ja mosaiikkimaisen vaihtelun tasoittumiseen. Huipputulvien aleneminen aikaansaanee tulvametsien muuttumisen kangasmetsien suuntaan. Loppukesän keskimääräinen vedenpinnan tason nousu jonkin verran nykyistä korkeammalle johtaisi tulvaniittyjen rakenteen muutoksiin. Vähävetisten kesäjaksojen poisjääminen aiheuttaisi alimpien tulvaniittyvyöhykkeiden pysymisen kesällä jatkuvasti veden alla ja muuttumisen vesikasvillisuuden kaltaiseksi tason +107,2 alapuolella.

Voimakkaamman virtauksen aikaan keväällä vedenpinta olisi selvästi nykyistä alempana, jolloin sedimentaatiota ei pääsisi tapahtumaan. Toisaalta syksyn vedenpinnan korkeus nykytilanteeseen verrattuna aiheuttaisi sedimentaation lisääntymistä tason +108,0 alapuolella, mikä kiihdyttäisi heikkommin virtaavien sivu-uomien ja pienten lampareiden umpeenkasvua. Kevättulvan myöhentymisen aikaansaisi myös jäiden rantoja avoimena pitävän vaikutuksen vähenemistä, mikä osaltaan edistäisi rantojen pensoittumista. Kaikki tämä muuttaisi merkittävästi Natura-alueen tulvaluontotyyppien oloja.

Iijoen yläjuoksun nykyisellä säännöstelyllä (Kostonjärven ja Irnijärven padot) ei arvioinnissa katso- ta olevan vaikutusta Pudasjärven Natura-luontotyyppisiin, koska vaikutus on maksimitulvallakin enintään 20 cm:n luokkaa. Ympäristökeskus pitää tätä arvioita oikeana.

Pudasjärvi luontotyyppien kokonaisuutena

Natura-arvioinnissa tulvaniittyjä on tarkasteltu paljolti irrallaan Pudasjärven Natura-alueen luontotyyppien kokonaisuudesta. Arvioinnissa ei ole ymmärretty tätä yhtenäistä kokonaisuutta, jonka Pudasjärven Natura-alueen luontotyypit muodostavat. Alueen luonnon kehitystä ja suiston dynamiikkaa ei vaikuta oivalletun. Alueen kasvillisuuden sukkessiosarjoja (kehityssarjoja), jotka johtavat matalista tulvaniityistä tulvametsiin mutta toisaalta myös soihin, ei esitetä. Jälkimmäinen kehityssarja esiintyy Pudasjärven Natura-alueella jopa niitty-metsäsarjaa yleisempänä. Hämmästyttävä on johtopäätöksissä esitetty väite, että Pudasjärven luontoarvoja voidaan pitää melko tavanomaisina ja pohjoisen suurten jokien rannoille tyypillisinä. Asiantuntemattomuutta osoittaa myös Pudasjärven tulvaniittyjen arvon mittaaminen kapeasti ilmaisulla "kasvilajisto on tavanomaista ja lajikoostumukseltaan samankaltaista kuin muillakin tulvaniityillä Pohjois-Pohjanmaalla ja Lapissa".

Pudasjärven alue on Natura-verkoston paras esimerkki suuren joen sisämaasuiston luontotyypeistä maamme keskiboreaalaisella vyöhykkeellä. Luontotyyppien arvoa tulee arvioida paljon laajemmin kuin yksittäisen luontotyyppin lajikoostumuksen perusteella. Lajien ja luontotyyppien suojeluperusteita vaikuttaa arvioinnin johtopäätöksissä jossain määrin sekoitetun.

Tulvametsien jättäminen vähälle tarkastelussa ja johtopäätöksissä lukeutuu niin ikään arvioinnin heikkouksiin, koska kyse on luontodirektiivin priorisoidusta luontotyyppistä ja koska tulvadynamikalla on tulvametsienkin olemassaoloon ratkaiseva vaikutus. Tulvametsien ominaispiirteet, kuten ruohojen runsaus, perustuvat nimenomaan tulvan mukanaan tuomaan ravinnelisiin. Myös alueelta kartoitetut lehdot sisältyvät itse asiassa myös tulvametsä-luontotyyppiin, joiden rehevimpiä edustajia lehdoiksi kuvatut alat ovat. Myöskään puustoiset suot –luontotyyppin, joka sekin on luontodirektiivin priorisoitu luontotyyppi, tilannetta Pudasjärven Natura-alueella ei ole täysin ymmärretty. Tämä laaja-alainen ja heterogeeninen luontotyyppi sisältää myös luhtaisia soita (avo- ja pensasluhtia sekä luhtanevoja), joiden merkitys tulvavaikutusten piirissä olevilla alueilla on syytä erityisesti huomata. Sama koskee myös vaihettumissuot ja rantasuot –luontotyyppiä, johon niin ikään kuuluu luhtaisia soita, kuten luhtaisia nevakorpiä.

Arvioinnissa toteutettu kapea-alainen tarkastelu siitä tehtyine johtopäätöksineen ei ole ottanut huomioon luontotyyppien ekologiaa, ekologisista oloista johtuvaa sisäistä vaihtelua eikä luontotyyppien keskinäistä suhdetta. Johtopäätökset eivät osin tästä syystä ole osuneet aina keskeisimmissäkään kysymyksissä oikeaan.

Pudasjärven luontotyyppeihin vaikuttaa myös kaavaillusta säännöstelyratkaisusta aiheutuva keski-vedenkorkeuden nousu. Maaperän kosteuteen, pohjaveden korkeuteen sekä sitä kautta kasvillisuuteen ja luontotyyppeihin nousulla on kiistatta vaikutus vuosien mittaan. Tämä tekijä on jätetty huomiotta arvioinnissa.

Pudasjärven linnustomerkitys

Pudasjärven linnustomerkityksestä tehdyt päätelmät vaikuttavat ainakin osin riittämättömästi perustelluilta. Eri vuosina tehtyjä laskentoja, jotka eivät ole menetelmiltään vertailukelpoisia, on rinnastettu. Ei myöskään oteta huomioon yksittäisten tutkimusvuosien aiheuttamaa sattumanvaraisuutta. Alueen lintuvesiarvoa määriteltäessä tulisi tarkastella usean seurantavuoden aineistoa yhdessä eikä erikseen, kuten Natura-arvioinnissa on tehty. Näin pystyttäisiin vähentämään eri tekijöistä (mm. lajien kantojen luontainen vaihtelu, säätekijät, tulva) johtuvien virhelähteiden vaikutuksia päätelmiin. Lintuvesilajistossa edellä kuvatuilla tekijöillä on huomattava vaikutus kohteen lintuvesiarvoon, koska olosuhteiden äärevyys ja suuret vaihtelut näkyvät Pudasjärvellä selvästi, aluehan sijainti eteläisen ja pohjoisen lintulajiston vaihteluvälikkeessä.

Pudasjärven lintuvesimerkityksen väheneminen ei ole todellisuudessa ollut arvioinnissa esitetyn kaltaista. Esimerkiksi ympäristökeskuksen vuonna 1999 tekemässä inventoinnissa alueen lintuvesiarvoksi saatiin 58 pistettä, kun se suojeluohjelman laatimisen aikaan oli saman menetelmän mukaan arvoitettuna 56 pistettä. Tämäkin todistaa, että yksittäisen vuoden perusteella tehdyissä päätelmissä tulee olla varovainen.

Tulvien vaikutuksia ei ole pohdittu riittävästi linnuston kannalta. Kun kevättulvan ajankohta myöhentyy, lintujen pesinnälle voi tästä muutoksesta koitua haittoja. Myös luontotyyppien muutokset heijastuvat linnustoon pesimäympäristöjen muutosten kautta. Hankkeella on todennäköisesti heikentäviä vaikutuksia lintudirektiivin liitteen I mukaisille Pudasjärven lintulajeille, mutta vaikutukset jäänevät merkittävää vähemmälle tasolle.

8. Professori Erkki J. Hollon muistio

PVO-Vesivoima Oy on pyytänyt professori Erkki J. Hollolta hankkeesta muistion (3.3.2009), jossa käsitellään myös muun muassa Kollaja-hankkeen sallittavuutta Natura-suojelun kannalta. Ympäristökeskus katsoo tässä yhteydessä tarpeelliseksi tuoda esille eräitä näkökohtia.

Muistiossa todetaan, että Natura-suojelu ei näytä muodostavan estettä Kollaja-hankkeen toteuttamiselle. Hanke vaikuttaa muistion päätelmän mukaan olevan hyväksyttävissä luonnonsuojelulain 66 §:n nojalla, koska sen Pudasjärven Natura-alueeseen kohdistuvat vaikutukset ovat ilmeisesti rajoitettavissa siten, että hanke ei merkittävästi heikennä kyseisen alueen suojeluarvoja.

Ympäristökeskus katsoo, että kyseessä on muistion laatijan alustava päätelmä, joka perustuu pelkästään Kollaja-hankkeesta vastaavan ja konsultin toimittamaan tietoon. Natura-arviointi ei ollut vielä valmistunut muistion kirjoittamisen aikaan. Lupaviranomainen joutuu tekemään ratkaisunsa luonnonsuojelulain tarkoittaman arviointi- ja lausuntomenettelyn pohjalta.

9. Johtopäätös

Ympäristökeskus katsoo edellä esitettyyn perustuen, että toisin kuin Natura-arvioinnin johtopäätöksissä todetaan, suunnitelmavaihtoehdon VE 1 mukainen Kollaja-hanke heikentää merkittävästi niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi Pudasjärven alue on sisällytetty Natura 2000 –verkostoon. Esitetty säännöstelyratkaisu muuttaa Pudasjärven Natura-alueen tulvavaikutteisten luontotyyppien olosuhteita edellä kuvatulla tavalla siinä määrin, että Natura-alueen suojelun perustana oleville luontotyypeille vaikutukset koituvat merkittävästi heikentäviksi. Tämä koskee ensi sijassa tulvaniittyjä ja tulvametsiä, mutta pitemmällä aikavälillä myös vaihettumissoita ja rantasoita sekä puustoisia soita. Sellaisia lieventäviä toimia ei ole esitetty, että nämä vaikutukset voisivat oleellisesti pienetä.

Ympäristökeskus viittaa luonnonsuojelulain 66 §:n 1 momentin säännökseen, jonka mukaan viranomainen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen, jos arviointi- ja lausuntomenettely osoittaa hankkeen merkittävästi heikentävän niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on sisällytetty Natura 2000 –verkostoon.

Mikäli PVO-Vesivoima Oy jatkaa hankkeen edistämistä, asia on vietävä valtioneuvoston käsittelyyn luonnonsuojelulain 66 §:n 2 momentin mukaisesti. Tähän viitaten tulee olla myös selvillä luonnonsuojelulain 69 §:n 2 momentin tarkoittaman Natura 2000 –verkoston yhtenäisyyden tai luonnonarvojen heikentymisen korvaamismahdollisuuksista. Tähän seikkaan ei Natura-arviointi tuo valaistusta.

Johtajan sijainen
Hallintopäällikkö

Eija Rautava

Luonnonsuojelupäällikkö

Eero Kaakinen

Tiedoksi

Ympäristöministeriö, luontoympäristöosasto
Pohjois-Pohjanmaan liitto
Pudasjärven kaupunginhallitus
Suomen ympäristökeskus
Metsähallitus, Pohjanmaan luontopalvelut